

Adelenposten 20. august 1994

Europa og atomfaren i Nord.

Av statsminister Gro Harlem Brundtland

Vår nordligste landsdel og hele Barentsregionen er rik på naturressurser og rik på muligheter. Siden Den annen verdenskrig har regionen vært kunstig delt ved grensen mellom oss og russerne. Nå merker også vi i nord de store endringene i Europa. I dag ser vi ikke militærstyrkene på Kola som en trussel. Vi fikk kanskje det mest synlig uttrykk for det nye samarbeidet mellom tidligere motstandere gjennom marineøvelsen "Pomor" der russerne øvet samband, redning og fredsbevarende operasjoner med styrker fra Norge og våre allierte.

Da jernteppet gikk opp fikk vi også se et foruroligende bilde. Vi var vel kjent med miljøtruslene fra nikkilverkets svovelutslipp, men tilstanden innen sivil og militær atomvirksomhet skremmer.

Her i vårt nærområde finner vi 100 operative atomubåter og 60 utrangerte. 40 av de utrangerte ligger fortsatt med atomreaktor og brukt atombrensel ombord. Vedlikeholdet av båtene er dårlig og de russiske ressursene knappe. Det er behov for ny og forsterket innsats for å sikre forsvarlig vedlikehold, demontering og lagring. I tillegg til den direkte fare for atomforurensning som også kan nå oss, er det viktig å forhindre at atombrenselet kommer på avveier. Det har nylig vært oppdaget forsøk på å smugle atombrensel fra Russland og inn i Europa, materiale som kan brukes til fremstilling av atomvåpen om det kommer i gale hender.

Atomkraftverket på Kola er også en kilde til uro. "Kola-typen" atomkraftverk er sammen med "Tsjernobyl-typen" kraftverk som ikke bygges eller tillates i vestlige land. Sannsynligheten for ulykker er mye større enn for andre atomkraftverk. Også for Kola-kraftverkets vedkommende er det grunn til å stille spørsmål ved om russerne har kapasitet til å lagre og behandle brukt radioaktivt brensel.

Ansvar for å rydde opp i problemene ligger i første rekke på russerne selv. Men i lys av de store problemer Russland nå har, med knappe ressurser og foreløpig uklare ansvarsforhold og organisasjon kan vi ikke sitte med hendene i fanget og vente på at russerne skal bli i stand til å hanskens med dette alene.

Norge har gått inn med visse strakstiltak for å bedre sikkerheten ved atomkraftverket. Det beste ville selvsagt være om atomkraftverket kunne stenges helt. Dette er vårt første ønske. Men det er ikke Norge som bestemmer dette. Vi kan bare henstille til russerne å prioritere atomtruslene i våre nærområder. Senest på EU-rådsmøtet i slutten av juni tok jeg dette opp personlig med President Jeltsin, som da var tilstede for å undertegne den svært omfattende samarbeidsavtalen mellom Russland og EU. Dette er en avtale Norge ikke er med i noe jeg har pekt på er uheldig for Norge som naboland.

Våre ressurser alene strekker dessverre ikke til for å gi russerne den bistand som er nødvendig. Vi har verken økonomisk styrke eller den nødvendig ekspertise til å løse problemene sammen med russerne. Det er her et klart behov for et bredt anlagt internasjonalt samarbeid.

I tillegg til atomfarene på land og i havn, har vi det radioaktive materiale som er blitt dumpet i Barentshavet og Kara-havet. Målinger viser at radioaktiviteten i Barentshavet er lavt. Like fullt er det en kilde til uro at det faktisk har foregått dumping i våre nære havområder.

Blant de tiltak som er satt iverk internasjonalt er opprettelsen av et fond av de 7 største industrinasjoner USA, Tyskland, Japan, Frankrike, Storbritannia, Italia og Canada (G-7) sammen med EU-kommisjonen. Dette fondet skal brukes til å finansiere tiltak for økt atomsikkerhet i Det tidligere sovjetunionen og Øst-Europa. Norge bidrar til dette fondet sammen med en lang rekke andre land. Da jeg møtte President Clinton 17 mai i år, tok jeg opp behovet for et tilsvarende fond for atomavfall. Siden har vi hatt et nært samarbeid med amerikanske myndigheter som har vist stor interesse for våre problemer.

Problemene har vi felles med Europa, USA og andre land. Det gjelder miljøtruslene hvor vi som naboland er mest utsatt, men som også berører andre. Det gjelder også faren for spredning av materiale som kan brukes ved fremstilling av atomvåpen. Vår felles interesse med Europa og USA i å forhindre dette skulle være åpenbar.

Får å få oversikt over problemene, slik at vi kan prioritere de viktigste spørsmålene er det gjennomført et viktig kartleggingsarbeide. Norske myndigheter har vært sterkt engasjert i dette. Men jeg vil også fremheve det fortjenestefulle arbeidet Miljøstiftelsen Bellona har stått for. Bellona har gjennomført 50 studiereiser i Russland, særlig i Murmansk og Arkhangelsk-regionene. Arbeidet har munnet ut i en omfattende rapport som foreligger på norsk, engelsk og russisk.

Russiske myndigheter har omtalt Bellonas arbeid i rosende ordelag. Rapporten ligger også på EU-kommisjonens bord i Bryssel. Den understreker betydningen av at det nå iverksettes nye tiltak for å beskytte oss mot farene i vårt nærområde.

EU-landene besluttet i juni å sette i verk et omfattende hjelpeprogram for å sikre reaktorene i Tsjernobyl. Det legges opp til stenging av noen reaktorer og utbedring av andre. Det er ikke å undres over at EU med de land som idag er medlem, prioritere en side av atomsikkerheten som angår dem i særlig grad.

Mulighetene til å få EU til å engasjere seg med full tyngde økonomisk og med sin kompetanse i problemene i vårt nærområde øker med Norge, Sverige og Finland som medlemmer. Da vil vi tre nordiske land, som ligger nærmest opp til Kola, ha like stor tyngde i EU som Tyskland. Vi vil gjøre vårt til at de problemer som angår oss mest blir gjort til hele EUs problem.

EU med Norge Sverige og Finland som medlem, vil kunne ta ansvar for de spørsmål som opptar oss mest på en helt annen måte enn det vi får til idag på utsiden.

Jeg har sett at nei-siden har planlagt å fremme sitt nei-syn med slagordet "miljø eller union". Jeg er reddman alvorlig undervurdere miljøproblemene hvis man tror at Norge alene er bedre istand til å løse miljøproblemene enn Norge i EU. Det er et alvorlig ansvar for vårt fremtidige livsgrunnlag nei-bevegelsen her tar på seg.